

ธรรมชาติมนุษย์ในปรัชญาของโทมัส ฮอบส์

Human Nature in Thomas Hobbes' Philosophy

ชัยณรงค์ ศรีมันตะ (Chainarong Srimanta)¹

Received: June 26, 2019

Revised: August 9, 2019

Accepted: December 27, 2019

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง ธรรมชาติมนุษย์ในปรัชญาของโทมัส ฮอบส์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดธรรมชาติมนุษย์ในทัศนะของโทมัส ฮอบส์ โดยได้รวบรวมข้อมูลจากงานเขียนของโทมัส ฮอบส์ พร้อมทั้งเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วนำมาสังเคราะห์ตามระเบียบวิธีทางปรัชญา ผลการศึกษาพบว่า ในทัศนะของฮอบส์ มนุษย์มีธรรมชาติที่เห็นแก่ตัว มีความทะเยอทะยานเป็นสัญชาตญาณเดิม เปรียบเสมือนหมาป่าที่ต้องคอยดิ้นรนต่อสู้เพื่อความอยู่รอด ด้วยเหตุดังกล่าวมนุษย์จึงหวาดระแวง ไม่ไว้ใจใจซึ่งกันและกัน ทุกคนต่างปกป้องและรักษาชีวิตตนเองเพื่อไม่ให้อีกฝ่ายหนึ่งทำร้ายมนุษย์จึงมีสิทธิตามธรรมชาติในอันที่จะรักษาตัวเองให้อยู่รอดปลอดภัยจากการคุกคามหรือการทำร้ายจากผู้อื่น

คำสำคัญ: ธรรมชาติมนุษย์, ปรัชญาของโทมัส ฮอบส์

Abstract

The purpose of this research was to study human nature in Thomas Hobbes' philosophy. The data were collected from Hobbes' writings notably Leviathan. The information of other related books, articles and research

¹ ภาควิชาศาสนาและปรัชญา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

works was synthesized according philosophical methods. The results show that according to Hobbes human beings by nature were selfish and ambitious and they struggled to survive by any means like a wolf. Therefore human beings were suspicious and did not trust each other; and for security purpose they had the right to protect themselves from others.

Keywords: Human Nature, Thomas Hobbes' Philosophy

บทนำ

ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มนุษย์ล้วนแต่มีความเห็นแก่ตัว ไม่ว่าจะในสังคม หรือในครอบครัว ความเห็นแก่ตัวก็เกิดขึ้นได้ทุกสถานะภาพ ความเห็นแก่ตัวเป็นธรรมชาติอย่างหนึ่งของมนุษย์ เนื่องจากมนุษย์นั้นนอกจากจะมีเหตุผลแล้ว ยังมีสัญชาตญาณความเป็นสัตว์อยู่ด้วยมนุษย์มีลักษณะเหมือนกับสัตว์ ในแง่ของความต้องการอาหาร การขับถ่าย และความต้องการทางเพศ แต่มนุษย์ก็มีข้อแตกต่างจากสัตว์ในแง่ที่ว่าสามารถจะพัฒนาเทคนิคการสื่อความหมายต่าง ๆ ในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม ซึ่งสามารถแยกตนไปจากเรื่องของสัญชาตญาณได้ นั่นคือความรู้สึกลึกซึ้งซับซ้อนขั้วดี มีคุณธรรม สามารถครอบคลุมพฤติกรรม อุดมคติ การกระทำของตนเองได้

เมื่อกล่าวถึงธรรมชาติมนุษย์ อาจมองได้ทั้งในด้านร่างกายและจิตใจ กล่าวคือ ในด้านร่างกายนั้นมนุษย์เป็นสิ่งที่มีความมีชีวิต มีเลือดเนื้อและสัญชาตญาณขั้นพื้นฐานเหมือนกับสัตว์ประเภทอื่น นั่นคือมนุษย์เกิดมาพร้อมกับความอยากเป็นพื้นฐาน นั่นคือมีความอยากได้ ความอยากเป็นลักษณะของความเห็นแก่ตัวหรือการเอาใจตนเองเข้าข้างตนเอง แข่งขันชิงความได้เปรียบ โอ้อวด และโหดร้าย นักปรัชญาบางท่านเสนอว่า ธรรมชาติของมนุษย์นั้นเกิดมาดี แต่มาเปลี่ยนนิสัยใจคอเพราะสิ่งแวดล้อม แม้มนุษย์จะเป็นผู้ที่มีจิตใจสูงเหนือกว่าสัตว์ทั่วไป แต่ก็ยังมีส่วนบกพร่องที่จะเรียนรู้แสวงหาวิธีการดำเนินชีวิต อาจกล่าวได้ว่า มนุษย์ต้องการความสุขไม่ต้องการความทุกข์ ดังนั้นมนุษย์จึงแสวงหาความสุขเพื่อตอบสนองความต้องการ โดยเฉพาะทางร่างกาย เช่น การกิน การดื่ม การนอน การมีเพศสัมพันธ์ นอกจากนั้นมนุษย์ยังแสวงหาความต้องการทางด้านจิตใจ คือ การพักผ่อน การท่องเที่ยว การรวมกลุ่มเข้าสังคม และยิ่งกว่านั้นมนุษย์ยังมีความต้องการทางปัญญา คือ การทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม

โทมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes (1588-1679) สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยออกฟอร์ด มีความเชี่ยวชาญในภาษากรีกและลาติน เขามีชีวิตอยู่ในช่วงที่อังกฤษมีสงครามกลางเมืองระหว่างสภาขุนนางกับกษัตริย์จนนำไปสู่ความพ่ายแพ้ของกษัตริย์ในเวลาต่อมา เขาได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ไว้ว่า ธรรมชาตินั้นได้ทำให้มนุษย์มีความเท่ากันทั้งด้านร่างกายและจิตใจ แม้ว่าในรายละเอียดอาจจะมีบางคนที่มีร่างกายแข็งแรงกว่าบางคน หรือบางคนอาจมีจิตที่คิดเร็วกว่าบางคน แต่นั่นมิใช่สิ่งสำคัญ เพราะโดยสาระสำคัญแล้ว แม้คนที่อ่อนแอที่สุดก็สามารถทำร้ายคนที่แข็งแรงกว่าได้ โดยอาจอาศัยอาวุธหรือไม่ก็จ้ำจวนคนอื่น นอกจากนี้โดยธรรมชาติมนุษย์มักมีความทะเยอทะยาน และทำทุกอย่างเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง มนุษย์ไม่เคยทำอะไรเพื่อคนอื่นเพราะมนุษย์มีธรรมชาติที่เห็นแก่ตัว ความเห็นแก่ตัวของมนุษย์นี่เองที่เป็นเหตุให้มนุษย์กระทำทุกอย่างเพื่อตนเอง สภาวะตามธรรมชาติของมนุษย์ มนุษย์ต่างก็มีธรรมชาติของการอยู่รอดด้วยตนเอง ดังเช่นหมาป่าที่ออกล่าเหยื่อ ดังนั้นโดยสัญชาตญาณของมนุษย์ย่อมมีความเห็นแก่ตัวเป็นที่ตั้ง มีความเลวหยาบช้าและโหดร้าย ต่างก็ไม่มีความไว้วางใจซึ่งกันและกันและต่างก็ต้องระวังว่าตนเองจะถูกทำร้ายจากอีกฝ่ายหนึ่ง ทุกคนต่างปกป้องและรักษาชีวิตของตนเองเพื่อให้มีชีวิตดำรงอยู่ต่อไปได้ในสังคมนั้น (Laviathan, 1996, p. 82)

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาเรื่องธรรมชาติของมนุษย์ในปรัชญาของโทมัส ฮอบส์ เพื่อจะได้เข้าใจแนวคิดเรื่องธรรมชาติมนุษย์ว่ามีลักษณะเช่นไร และลักษณะดังกล่าวส่งผลต่อดำเนินชีวิตอย่างไร ทั้งนี้เพื่อจะได้เป็นข้อมูลในการศึกษาและทำความเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ในฐานะที่เป็นสัตว์ทางสังคมและการเมืองต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องธรรมชาติมนุษย์ในปรัชญาของโทมัส ฮอบส์

การทบทวนวรรณกรรม

จอห์น ล็อก (John Lock) นักปรัชญาชาวอังกฤษ ซึ่งมีชีวิตอยู่ในยุคร่วมสมัยกับ ฮอบส์ ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ไว้ว่า โดยธรรมชาติดั้งเดิมมนุษย์เป็นอิสระและเท่าเทียมกัน และยังคงเป็นเช่นนั้นจนเมื่อกระทั่งพวกเขาได้เห็นชอบที่จะอยู่เป็นสมาชิกของสังคมการเมือง ล็อกยืนยันว่า การที่มนุษย์มาอยู่รวมกันด้วยเหตุผลบางอย่าง โดยไม่ต้องอาศัยผู้มีอำนาจใดมาบังคับเป็นสภาพธรรมชาติดั้งเดิม มนุษย์ทุกคนมีสิทธิที่จะรักษาและปกป้องตนเอง มีอิสรภาพ มนุษย์มีหน้าที่และสิทธิที่จะปกป้องชีวิตตนเอง (Copleston, 1985, p. 128)

วรินทร์ กฤษณมิตร (2548) ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง รัฐบุรุษของเพลโต ซึ่งผลการวิจัยของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ก็คือ นิยามของรัฐบุรุษในทัศนะของเพลโต คือ ผู้ปกครองที่เป็นมนุษย์ ซึ่งปกครองมนุษย์ด้วยตนเอง โดยผู้ปกครองนี้จะต้องเป็นผู้ที่ครอบครองความรู้ซึ่งไม่ใช่เฉพาะความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติมนุษย์เท่านั้น แต่รวมถึงความรู้เกี่ยวกับสรรพสิ่งอื่น ๆ ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิตด้วย การปกครองของรัฐบุรุษไม่ใช่การเลี้ยงดู แต่เป็นการปกครองโดยจัดทาสภาวะที่เอื้ออำนวยต่อการบรรลุซึ่งความรู้ในทางปรัชญาของผู้ใต้ปกครอง นอกจากนี้รัฐบุรุษยังทำหน้าที่ประสานคนในรัฐที่มีธรรมชาติแตกต่างกันเข้าด้วยกัน ด้วยการสร้างพันธะทั้งทางจิตและทางกายภายใต้กฎหมายที่เขาเห็นว่าเหมาะสมสำหรับแต่ละกรณี แต่รัฐบุรุษเองนั้นจะมีสถานะอยู่เหนือกฎหมายด้วยการปกครองของรัฐบุรุษนี้ คนในสังคมจะดำรงอยู่ร่วมกันอย่างผสมกลมกลืน

พระมหาดรณพงศ์ กวีวิไล (ศรีสุเมธิตานนท์) (2548) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการศึกษาเปรียบเทียบแนวความคิดเรื่องสิทธิของจอห์น ล็อก กับพุทธศาสนาเถรวาท ซึ่งการศึกษาพบว่า ธรรมชาติที่เกิดจากสภาวะธรรมชาติ (State of nature) ในธรรมชาติของล็อก ในสภาวะธรรมชาติมนุษย์ทุกคนเกิดมาบริสุทธิ์ไม่รู้อะไรเลย ที่สามารถรู้อะไรและเข้าใจโลกภายนอกรอบตัวได้ก็โดยการเรียนรู้จากการสังเกตและประสบการณ์ การที่มนุษย์ไม่ทำร้ายกันและกันนั้น เพราะมนุษย์ตระหนักด้วยเหตุผลว่า หากตนกระทำเช่นนั้น ก็ย่อมจะได้รับการตอบโต้ในทำนองเดียวกัน มนุษย์ในสภาวะธรรมชาติตามทัศนะของล็อกมี 2 ลักษณะ คือ

1. ภาวะแห่งเสรีภาพ (Liberty) ซึ่งทำให้มนุษย์สามารถกระทำในสิ่งที่ตนปรารถนาภายใต้ขอบเขตจำกัดแห่งกฎธรรมชาติ ซึ่งเป็นที่นำตั้งข้อสังเกตในธรรมชาติ

ของชาวตะวันตกที่มีทรรศนะเกี่ยวกับเสรีภาพที่น่าสนใจ เช่น พี.เฮช พาร์ทริดจ์ (P.H. Partridge) อธิบายความหมายของเสรีภาพในเชิงประวัติปรัชญาและความคิดทางสังคมว่าเสรีภาพนั้นใช้ความหมายทางจริยธรรมทางสังคม โดยหมายถึงสภาพที่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างคนต่อคน หรือหมายถึงเงื่อนไขของชีวิตในสังคม

2. ภาวะแห่งความเท่าเทียมกันของทุกชีวิตที่อาศัยอยู่ (Equality) ลือคให้ทรรศนะว่า คนที่เกิดมาแล้วย่อมมีเสรีภาพที่สมบูรณ์ มีความสุขอย่างไม่จำกัดต่อสิทธิทั้งหลายทั้งปวงตามกฎหมายแห่งธรรมชาติเสมอภาค เท่าเทียมกับผู้อื่น ซึ่งเป็นสมาชิกคนหนึ่งของโลก เขามีอำนาจเพียงแต่ดูแลทรัพย์สิน เขายังมีสิทธิในชีวิตของตน มีเสรีภาพแห่งตน กฎและระเบียบที่ครอบคลุมมนุษย์ในสภาวะธรรมชาติก็คือกฎแห่งธรรมชาติ (Law of nature) นั้นเอง

โจร์จัน จดร์กัทพร (2541) ได้มีการศึกษาเรื่องมนุษย์ในทรรศนะของปรัชญามนุษยนิยมใหม่ ซึ่งผลการศึกษาพบว่า มนุษย์ในทัศนะของปรัชญามนุษยนิยมใหม่เป็นสิ่งสร้างสรรค์ที่มีความซับซ้อนทางการมากที่สุดในจักรวาล ดังนั้นลักษณะของมนุษย์ในปรัชญามนุษยนิยมใหม่ ได้แก่ คุณภาพและคุณลักษณะเฉพาะทำให้มนุษย์เป็นมนุษย์ เฉพาะร่างกายที่เป็นมนุษย์ไม่สามารถจะนับว่าเป็นมนุษย์ได้ เพราะหากมีร่างกายเป็นมนุษย์แต่มีความคิดและการกระทำเป็นไปโดยความต้องการหรือสัญชาตญาณดิบที่ไร้การขัดเกลา ขาดเหตุผล และขาดสติสัมปชัญญะ หรือกระทำในสิ่งอันด้อยกว่าศักยภาพที่มนุษย์พึงมี ก็ไม่อาจนับว่าเป็นมนุษย์ได้

ปรัชญามนุษยนิยมใหม่ให้ความหมายของมนุษย์ไว้หลายทรรศนะ จำแนกได้ดังนี้

1. มนุษย์ เป็นสิ่งมีชีวิตที่สืบทอดมาจากภาวะสูงสุด หรือพระเจ้า และได้รับสิทธิพิเศษให้สามารถสื่อหรือเข้าถึงภาวะสูงสุดได้ โดยการฝึกจิตวิญญาณ
2. มนุษย์ เป็นสัตว์ที่มีลักษณะพิเศษโดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณสมบัติด้านสติปัญญา และจิตวิญญาณ ซึ่งหากบรรลุถึงคุณค่าดังกล่าวได้ก็นับว่าเป็นอารยธรรมของมนุษย์โดยแท้จริง
3. มนุษย์ เป็นสัตว์ที่มีชีวิตมีองค์ประกอบ 3 ประการ คือ ร่างกาย จิตใจ และวิญญาณ และในการดำรงชีวิตรอดมนุษย์จะต้องพึ่งพามนุษย์ผู้อื่น และสรรพสิ่งในสังคมโลกและสังคมธรรมชาติ

4. มนุษย์ เป็นสัตว์แบบใหม่ที่ใช้สติปัญญาในการครองชีวิตแบบมวลรวม พัฒนาค้นเองจากสิ่งมีชีวิตตามสภาวะธรรมชาติ ไปสู่มนุษยชาติที่ประกอบไปด้วยสำนึกรู้ เพื่อรวมสู่สภาวะสากลสูงสุดในที่สุด

5. มนุษย์ มีองค์ประกอบทั้งด้านของสัตว์ที่มีชีวิตและด้านของจิตใจ ลักษณะมาตรฐานของความเป็นสัตว์ในมนุษย์เป็นลักษณะเฉพาะที่สะท้อนถึงจิตอย่างชัดเจน และจิตนี้เองที่เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้มนุษย์มีฐานะที่เหนือกว่าสัตว์

ศศิกร ลิขิตวงศ์ตรีศรี (2551) ได้มีการศึกษาเรื่องแนวคิดเรื่องชีวิตของฟริตจ็อฟ คาปรา (Frijof Capra) ผลการศึกษาพบว่า คาปราปฏิเสธการนิยามความหมายของชีวิต ด้วยการตอบคำถามว่าชีวิตคืออะไร แต่จะบ่งชี้ถึงคุณสมบัติของชีวิต โดยในทฤษฎีปรัชญาวิเคราะห์ถือว่าวิธีนี้เป็นกรนิยามความหมายรูปแบบหนึ่ง นอกจากนี้ คาปรา ยังได้อธิบายคุณลักษณะชีวิตว่า เป็นระบบที่มีโครงสร้างกระจัดกระจาย แต่ทำงานประสานกันจากหน่วยย่อยสู่หน่วยชีวิตที่มีความซับซ้อนเป็นต้น มีความสัมพันธ์ต่อสิ่งแวดล้อมเพราะสิ่งแวดล้อมนับเป็นหน่วยหนึ่งของชีวิตด้วยเช่นกัน

วรรณภา พ่วงพร้อม (2553) ได้มีการศึกษาเปรียบเทียบเรื่องความเห็นแก่ตัว ในปรัชญาสังคมของ โทมัส ฮอบส์กับพุทธปรัชญาเถรวาท ซึ่งผลการศึกษาพบว่า ในปรัชญาสังคมของ โทมัส ฮอบส์กับพุทธปรัชญาเถรวาทได้กล่าวลักษณะสังคม ทั้งสองก็คือ มีการแข่งขันกัน ไม่มีความไว้วางใจซึ่งกันและกันเป็นสภาวะทางธรรมชาติ ที่ไม่มีความดีความชั่ว ไม่มีคุณธรรม มีแต่ปัญหาขาดความชอบธรรม มีการแข่งขัน มีความหวาดระแวงในปัจจุบันบุคคลตามกฎธรรมชาติในการแสวงหาอำนาจและผลประโยชน์จากคนในสังคม

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ได้กล่าวข้างต้นพอจะสรุปได้ว่า ธรรมชาติของมนุษย์มีลักษณะของความเป็นมนุษย์และสัตว์ผสมอยู่ด้วยกัน และแรงกระตุ้นที่จะดำเนินชีวิตของมนุษย์นั้นมาจากความต้องการ ทั้งทางร่างกาย แรงขับทางเพศ และสัญชาตญาณมนุษย์จึงดำเนินชีวิตด้วยความเห็นแก่ตัว และยึดถือประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม แต่มนุษย์ก็มีข้อแตกต่างไปจากสัตว์ตรงที่สามารถเรียนรู้ ผิด ชอบ ชั่ว ดีได้ สามารถควบคุมพฤติกรรม อุดมคติ การกระทำของตนเองได้

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดเรื่องธรรมชาติมนุษย์ในปรัชญาของ โทมัส ฮอบส์ เป็นหลัก

วิธีการวิจัย

การศึกษาแนวคิดของ โทมัส ฮอบส์ในเรื่องธรรมชาติมนุษย์เป็นการศึกษาเชิงเอกสาร ผู้วิจัยได้ค้นคว้าข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะจากหนังสือ “Leviathan” ที่ระบุไว้ในขอบเขตของการศึกษา รวมถึงหนังสือ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วนำเสนอในเชิงพรรณนาวิเคราะห์เชิงปรัชญา

ผลการวิจัย

ผลการศึกษา ผู้วิจัยจะนำเสนอธรรมชาติมนุษย์ตามทัศนะของ โทมัส ฮอบส์ ในประเด็นเกี่ยวกับมนุษย์มีความทะยานอยาก ความเห็นแก่ตัว ซึ่งจะนำมาสู่ผลกระทบต่อสังคมที่มนุษย์ประกอบสร้างขึ้นมา

1. ธรรมชาติมนุษย์ตามทัศนะของโทมัส ฮอบส์

ตามทัศนะของฮอบส์ ธรรมชาติของมนุษย์นั้น เป็นผลรวมขององคาพยพตามธรรมชาติและอำนาจองคาพยพดังกล่าว ได้แก่ การเจริญเติบโต ความเคลื่อนไหว ประสาทสัมผัสและเหตุผล เป็นต้น (Human nature and De Corpore Politico, 2008, p. 21) พฤติกรรมของมนุษย์ต้องเข้าใจจากแง่มุมของจิตวิทยาแบบกลไกของอารมณ์ความรู้สึกต่าง ๆ เป็นหลัก (ทินพันธุ์ นาคะตะ, 2549, หน้า 160) ซึ่งเป็นพลังผลักดันมนุษย์จากด้านหลังที่ไม่ใช่สิ่งดึงดูดมนุษย์จากเบื้องหน้าหรือเป้าหมายของมนุษย์ เป้าหมายของอารมณ์ความรู้สึกต่าง ๆ เปลี่ยนแปลงไปตามองค์ประกอบของร่างกายและการศึกษาอบรมของแต่ละคน ความดีและความชั่วที่ซึ่งเป็นคำที่มนุษย์ใช้บ่งบอกลักษณะของเป้าหมายของความปรารถนาและความรังเกียจ เป็นสิ่งที่สัมพันธ์โดยเฉพาะกับคนที่ใช้คำนั้น ๆ สิ่งที่มนุษย์หมายความจริง ๆ เมื่อเขากล่าวว่าอะไรดี ก็คือ มันทำให้เขาพึงพอใจ แต่ก็เป็นความจริงที่ว่าขณะที่อารมณ์ความรู้สึกต่าง ๆ ก่อให้เกิดการกระทำดังที่ฮอบส์กล่าวไว้ว่า “สิ่งใดก็ตามซึ่งเป็นของที่คนอยากได้หรือต้องการ สิ่งนั้นก็

ที่เขาเรียกว่าดีสำหรับเขา ส่วนของที่เกลียดก็เป็นสิ่งตรงกันข้าม คือ เป็นสิ่งที่ชั่ว” (Laviathan, 1996, p. 41)

ฮอบส์กล่าวว่า มนุษย์เราโดยธรรมชาติแล้วมีความเท่าเทียมกันเพราะธรรมชาติได้สร้างให้คนเรามีความเท่าเทียมทั้งในด้านร่างกายและจิตใจ ถึงแม้ว่าภายนอกบางคนอาจจะมีร่างกายแข็งแรงหรือบางคนอาจจะดูมีความเฉลียวฉลาดกว่าผู้อื่น แต่ภาพรวมก็ไม่ได้แตกต่างกันนัก และไม่ถือว่าสิ่งนั้นเป็นประโยชน์แก่มนุษย์นัก คนที่อ่อนแอก็สามารถฆ่าคนที่แข็งแรงกว่าได้ โดยวิธีการใช้อาวุธหรือเล่ห์กลอื่น ๆ ส่วนเรื่องความฉลาดนั้นฮอบส์เชื่อว่า ย่อมเกิดจากประสบการณ์หากได้ใช้เวลาพอ ๆ กันนั้น มนุษย์ก็สามารถที่เท่ากันได้ สิ่งนี้ไม่ได้เป็นปัญหากับมนุษย์มากนัก ถ้าจะมีใครที่ฉลาดเท่าตนหรือมากกว่า หากส่วนแบ่งหรือผลประโยชน์ต่าง ๆ นั้นทำให้ตนเองพอใจ ซึ่งมันก็สามารถแสดงให้เห็นถึงความเท่าเทียมดังกล่าวของมนุษย์นั่นเอง (Hobbes, 1996, p. 82)

ความเสมอภาคที่สำคัญที่สุด คือ ความเท่าเทียมกันในการที่มนุษย์จะแข่งขันกันได้ เพราะความกังวลสูงสุดของมนุษย์ คือ การป้องกันรักษาตนเอง หากมองถึงเนื้อแท้จริง ๆ แล้วนั้นความสำคัญสูงสุดก็เพราะมนุษย์กลัวความตาย จนทำให้เกิดแรงผลักดันที่ทรงพลัง ความเสมอภาคด้านความสามารถนำไปสู่ความเสมอภาคด้านความหวังและการแข่งขันระหว่างมนุษย์ในกลุ่มที่มีความต้องการในสิ่งเดียวกัน ความเป็นศัตรูกันโดยธรรมชาตินั้นมาจากที่มนุษย์ไม่มั่นใจในตัวเองและความไม่ไว้วางใจกัน พวกเขาล้วนคาดการณ์ล่วงหน้าว่าแต่ละคนจะคอยแต่ยื้อแย่งเอาทรัพย์สินรวมทั้งชีวิต ฮอบส์กล่าวว่า “ดังนั้นในธรรมชาติของมนุษย์ สาเหตุหลักของความทะเลาะมี 3 ประการ คือ การแข่งขัน การหวงแหน และเกียรติยศศักดิ์ศรี” (Leviathan, 1996, p. 83)

ตามธรรมชาติแล้วมนุษย์มีความรักในเกียรติภูมิ หรือความทะนงและความหยิ่ง ซึ่งฮอบส์เรียกความพึงพอใจต่าง ๆ ที่ไม่ใช่ความพึงพอใจทางร่างกายหรือความสนุกเพลิดเพลินทางอินทรีย์สัมผัสว่า ความพึงพอใจทางจิตใจ ความพึงพอใจทั้งหมดของจิตใจไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อมจาก “การยกย่องให้เกียรติ” จะมีพื้นฐานอยู่บนความเห็นที่มนุษย์ได้รับซึ่งเกี่ยวกับตนเองหรืออำนาจของตน ความเห็นต่าง ๆ เหล่านั้นย่อมอยู่บนการเปรียบเทียบกับผู้อื่นเสมอ มนุษย์ทุกคนมีความต้องการที่จะให้

ผู้อื่นเห็นค่าของตนเองเหมือนอย่างที่เขาเห็นค่าของตนเอง ด้วยเหตุนี้เมื่อปรากฏสัญญาณของการถูกดูหมิ่นเหมือนถูกลดทอนคุณค่า มนุษย์ก็พร้อมที่จะทำลายทุกคนที่ถูกดูหมิ่น ในทัศนะของฮอบส์ เกียรติภูมิและความไว้เกียรติตามความเข้าใจที่ถูกต้องไม่ได้มีอะไรเกี่ยวข้องกับความยุติธรรมหรือความไม่ยุติธรรม เกียรติภูมิไม่ได้เป็นอะไรอื่นได้ นอกจากการรับรู้หรือความเห็นเกี่ยวกับอำนาจของคนบางคน กล่าวคือ อำนาจในสถานะที่เหนือกว่า โดยเฉพาะอำนาจของคนที่สามารถช่วยเหลือเราหรือทำอันตรายเรา และแม้แต่ความเคารพนับถือ สาเหตุตามธรรมชาติอันสำคัญที่ทำให้เกิดการทะเลาะวิวาทในหมู่มนุษย์มีสามประการ ได้แก่ การแข่งขัน การไม่ไว้วางใจ และการแสวงหาเกียรติภูมิ ทั้งหมดนี้ทำให้สภาพธรรมชาติกลับกลายเป็นสภาพของสงครามโดยแท้จริง จากสภาพดังกล่าวนี้มนุษย์มีชีวิตอยู่โดยปราศจากความมั่นคงใด ๆ มีความอันตรายจากความความตายที่รุนแรงและชีวิตของมนุษย์

“ในสภาวะเช่นนี้ ไม่มีสถานที่สำหรับอุตสาหกรรม เพราะผลของสิ่งที่กล่าวมานั้น ไม่นั่นนอน และตามมาด้วยการไม่มีวัฒนธรรมของโลก ไม่มีการเดินเรือ ไม่มีการใช้สินค้าที่อาจนำเข้โดยทะเล ไม่มีอาคารที่สบาย ไม่มีเครื่องมือสำหรับเคลื่อนที่หรือถอดถอย ซึ่งสิ่งเหล่านี้ต้องการพลังมาก ไม่มีความรู้เกี่ยวกับผิวพื้นโลก ไม่มีการบันทึกเวลา ไม่มีศิลปะ ไม่มีตัวอักษร ไม่มีสังคม และสิ่งที่เลวร้ายที่สุดมีความกลัวอย่างต่อเนื่อง และอันตรายของความตายจากความรุนแรง และชีวิตของคนอยู่โดดเดี่ยว ยากจน พยาบาท และชีวิตสั้น” (Leviathan, 1996, p. 84)

กฎธรรมชาติและหน้าที่ทางสังคมและการเมือง หรือพันธะผูกพันล้วนมีที่มาและยังขึ้นอยู่กับสิทธิโดยธรรมชาติ (The right of nature) หรือสิทธิของปัจเจกบุคคล ในการป้องกันรักษาตนเอง ฮอบส์ถูกมองว่าเป็นผู้ให้กำเนิดเสรีนิยมสมัยใหม่ อีกทั้งเรายังอาจจะคาดหวังได้ว่า กฎและสถาบันทางสังคม ศีลธรรม และการเมืองที่รวมรับใช้สิทธิของปัจเจกบุคคลจะมีประสิทธิภาพมากขึ้นกว่าเดิม เพราะสิทธิต่าง ๆ ของปัจเจกบุคคลนั้นมีที่มาจากอารมณ์ความรู้สึกและความปรารถนาต่าง ๆ ได้แก่ ความต้องการที่จะมีชีวิตอย่างสะดวกสบาย และความรู้สึกซึ่งจะเป็นรากฐานให้กับสิทธิในการป้องกันรักษาตนเองยังดูมีพลังมากที่สุดเพราะเป็นความกลัวในสิ่งที่เลวร้ายที่สุด คือ การกลัวตายอย่างรุนแรง ในแง่หนึ่ง เพราะสิทธิต่าง ๆ มีอารมณ์ความรู้สึกคอยหนุนหลัง สิทธิเหล่านี้จึงมีการบังคับใช้อยู่ในตัว และในขณะที่รากฐานของคำสอน

ตามจารีตประเพณีว่าด้วยการเห็นยวร้ายทางศีลธรรมและการดูหมิ่น ความเห็นแก่ตัว ถูกทำให้หมดความเชื่อถือไป จึงเป็นการเปิดทางให้ความชอบธรรมหรือความถูกต้อง แก่ความเห็นแก่ตัวของมนุษย์เสียใหม่ กฎแห่งธรรมชาติข้อแรกที่มีมาจากพื้นฐาน มีอยู่ว่า มนุษย์แต่ละคนควรจะได้ใส่ใจละสิทธิของตนที่มีต่อสิ่งทั้งปวงเมื่อคนอื่น ๆ ก็ใส่ใจเช่นกัน และเขาควรพอใจกับเสรีภาพที่มีต่อคนอื่น ๆ เช่นเดียวกับที่เขา อนุญาตให้คนอื่นมีต่อเขาได้ การยินยอมสละสิทธิร่วมกันนี้ทำสำเร็จได้โดยสิ่งที่รู้จักกัน ต่อมาว่าสัญญาประชาคม (สมบัติ จันทรวงศ์, 2550, หน้า 166)

2. ความทะยานอยาก

ธรรมชาติของมนุษย์ในทัศนะของ โทมัส ฮอบส์ มนุษย์ในธรรมชาตินั้นย่อมมีความเท่าเทียมกันเสมอ ธรรมชาติสร้างให้มนุษย์เกิดความเท่าเทียมกันด้วยการมีชีวิต การมีจิตใจและความเท่าเทียมกันในการมีความรู้สึก โดยทั่วไปมนุษย์ที่อยู่ในสังคม มักมีความทะเยอทะยานและมักจะเอาตนเองไปเปรียบเทียบกับคนอื่นอยู่ตลอดเวลา ที่เป็นแบบนี้มีสาเหตุจากแรงกระตุ้นทั้งภายนอกและภายในของตัณหา ความปรารถนา อารมณ์ ความรู้สึก ภัยหรือความกลัว และการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว ซึ่งมนุษย์ เชื่อว่าตัวเองควรจะมีสิทธิอย่างเท่าเทียมกับคนอื่น ในความรู้สึกของมนุษย์ตามธรรมชาติ ที่เกิดจากแรงกระตุ้น ทุกการกระทำที่เข้าสู่ภายนอกนั้นมาจากแนวคิดแห่งความปรารถนา หรือเรียกว่า ความพยายามจากจิตรู้ภายใน โดยที่เปรียบว่าสมอนั้นเป็นผู้บังคับการให้กาย กระทำตามคำสั่ง ดังนั้นการดูแลชีวิตตนเองก็ต้องเกิดจากจิตเป็นคำสั่งที่ทำตามความรู้สึก ภายในหรือจิตสำนึก ในทัศนะของฮอบส์ การดูแลตนเองเป็นสิ่งที่เราไม่ควรมองอย่างเหยียดหยามเพราะเราไม่เคยปรารถนาหรือมีพลังที่จะทำอย่างอื่น ทุกคนต้องการสิ่งดี สำหรับตัวเอง สิ่งสำคัญที่สุดที่มนุษย์คำนึงถึงก็คือ ความรู้สึกและความต้องการแสวงหา ความสุขรวมถึงการปกป้องชีวิตตัวเองให้อยู่รอด ในเมื่อธรรมชาติมนุษย์ทุกคนต่างมีแรงกระตุ้นที่เกิดจากธรรมชาติมากน้อยไม่เท่าเทียมกัน พฤติกรรมของมนุษย์ในสังคม ก็จะอยู่ในลักษณะของความต้องการที่จะแข่งขันกัน ความต้องการในชื่อเสียงเกียรติยศ และความต้องการที่จะหนีความกลัวและความไม่มั่นใจในตัวเอง (Hobbes, 1996 อ้างถึงในสุขุม นวลสกุล, 2523, หน้า 14-15)

อาจกล่าวได้ว่า มนุษย์มีความต้องการไม่รู้จักพอ แสวงหาอำนาจ แสวงหา แต่ผลประโยชน์ใส่ตัวต่อสู้อเพื่อเอาชีวิตรอด ความเห็นแก่ตัวเป็นธรรมชาติที่ฝังอยู่ใน

จิตใต้สำนึกมนุษย์ ความเห็นแก่ตัวในทัศนะของฮอบส์หมายถึงสภาวะทางธรรมชาติหรือ ธาตุของมนุษย์ที่แสดงออกเพื่อการปกป้องตนเอง ฮอบส์กล่าวว่าการรับรู้ด้วยสัมผัส และอารมณ์ความรู้สึกของมนุษย์เป็นการตอบสนองด้วยแรงขับเคลื่อนจากภายใน ต่อแรงกระทำภายนอก แรงขับเคลื่อนภายในนี้ส่งทอดต่อไปยังสมอง ก่อเกิดเป็น ความคิด (Idea) และทิ้งร่องรอยไว้เป็นภาพ (Image) ในความทรงจำ สิ่งที่ประกอบกัน ขึ้นเป็นจิตใจไม่ว่าจะเป็นความนึกคิด (Thought) ในความปรารถนา (Desire) หรือ เจตจำนงคือแรงขับเคลื่อนในสมองล้วน ๆ แรงขับเคลื่อนนี้เองที่ไปกระตุ้นให้เกิด อากัปกริยาการกระทำและคำพูดต่าง ๆ “การกระทำของมนุษย์ที่เข้าหาหรือที่เลี่ยง สิ่งต่าง ๆ ก็มีได้ดีหรือเลวในตัวเอง” (Hobbes, 1996, p. 186) ตามธรรมชาติ (State of nature) มนุษย์จะทำในสิ่งที่ตนเองต้องการเสมอ ฮอบส์มองว่าในธรรมชาติมนุษย์ ไม่ใช่สิ่งทีโสกา หมายถึง มีแต่กิเลสตัณหามุ่งแสวงหาสิ่งที่ตนเองพอใจอย่างไม่มีขีดจำกัด ต่างคนต่างมุ่งเอาเปรียบผู้อื่น อยากให้ผู้อื่นสรรเสริญตนเองที่การกระทำเป็นการส่งเสริม ความสุข (Hobbes, 1996, p. 185)

3. ความเห็นแก่ตัว

มนุษย์มีความต้องการอำนาจและการสรรเสริญจากผู้อื่นเพราะคิดว่าอำนาจ เป็นเครื่องมือที่สำคัญที่จะทำให้มนุษย์ได้ในสิ่งที่เขาต้องการ และคุ้มครองสิ่งที่เขา เป็นเจ้าของไม่ให้คนอื่นแย่งไป (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมิกราช, 2542, หน้า 262) โดยทั่วไปจะมองว่าความเห็นแก่ตัวเป็นสิ่งไม่ดี เป็นสิ่งที่ชั่ว ดีหรือไม่ดีจะขึ้นอยู่กับ ผลกระทบที่มีต่อตนหรือต่อสังคมอย่างไร ในทัศนะของ โทมัส ฮอบส์ ได้แบ่งความเห็นแก่ตัว ทั้งหมดออกเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่

1) พฤติกรรมที่แสดงออกในลักษณะตนเองได้ประโยชน์

พฤติกรรมที่แสดงออกโดยที่ตนเองได้ประโยชน์ โดยไม่คำนึงถึงสิ่งภายนอก คือ บุคคล วัตถุ สิ่งของ และอื่น ๆ การกระทำนี้เป็นพฤติกรรมตามธรรมชาติที่มีในตัว ทุกคน คือ ทำเพื่อตนเอง เช่น ลักษณะของครอบครัว การที่คนสองคนมีความรัก และอยู่ร่วมกันก็จะเห็นได้ว่าเขาทั้งสองกระทำเพื่อตัวเอง ต่างฝ่ายทำให้ตนมีความสุข คนอื่นไม่ได้รับประโยชน์ด้วย หรือนายเขี้ยวได้ลอบตัดต้นไม้ไปสวางนเป็นพฤติกรรม ที่ตนเองได้ประโยชน์ โดยไม่คำนึงถึงผลกระทบจากภายนอก การกระทำในบางครั้ง เราเห็นว่าไม่ถูก ไม่ดี แต่ถ้ามนุษย์ชอบก็บอกว่าสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่ดี บางสิ่งถูกต้องแต่อีกคน

มองว่าไม่ถูก ซึ่งเป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่ไม่ชอบสิ่งใดก็จะใช้เหตุผลของตัวเองตัดสินว่า
สิ่งนั้นไม่ดี สิ่งนั้นไม่ถูกต้อง (Hobbes, 1996, p. 186) เป็นสถานะที่มนุษย์ใช้เหตุผลของ
ตนเองเพื่อตัดสินสิ่งต่าง ๆ ตามความคิด ความรู้สึกของตนว่าดีหรือไม่ดี ซึ่งเป็นลักษณะ
ความเห็นแก่ตัว ดีหรือไม่ดี ผิดถูกหรือไม่ นั่นก็ขึ้นอยู่กับความคิดของบุคคล นี่คื
สภาวะธรรมชาติมนุษย์ ดีคือสิ่งที่ชอบ ไม่ดีคือสิ่งที่ไม่ชอบ หรือเรียกว่า เป็นความซัง
จะเห็นว่า การกระทำของตนว่าสิ่งที่ตนเองรักตนเองชอบเท่านั้นที่จะก่อให้เกิดผล
(มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา, 2542, หน้า 249)

ยกตัวอย่างสถานการณ์ของครอบครัว เช่น นาย ก เมื่อมีลูก เขาก็ดูแลด้วย
ความรัก นาย ก หาเงินมาซื้ออาหารและของจำเป็นให้กับครอบครัว การกระทำเช่นนี้
นับเป็นธรรมชาติที่ทุกครอบครัวได้กระทำตามบทบาทและหน้าที่ของตน นาย ก
ไม่ได้ดูแลใครในการจัดซื้ออาหารและสิ่งจำเป็น ไม่ได้ให้กับคนอื่น นอกจากลูกและ
ครอบครัวของตนเอง จากกรกระทำดังกล่าวมีผลประโยชน์ให้กับตนเองเท่านั้น
ชื่อว่าตนเองได้ประโยชน์

2) พฤติกรรมที่แสดงออกในลักษณะเป็นโทษแก่ผู้อื่น

พฤติกรรมที่มนุษย์นึกถึงแต่ประโยชน์ส่วนตัว โดยยึดตัวเองเป็นศูนย์กลาง
เอาความคิดเห็นตนเองเพียงฝ่ายเดียว มนุษย์ไม่มีทางที่จะปกป้องตนเองจากศัตรูหรือ
อันตรายได้จึงเกิดการรวมกลุ่มกัน ซึ่งอาจมีกิจกรรมที่ปฏิบัติร่วมกัน เช่น การใช้สิ่งของ
ร่วมกันที่มีกฎระเบียบในการใช้ แต่เพราะมนุษย์คิดแต่เรื่องประโยชน์ของตนเอง
จึงลัดคิว ลัดขั้นตอน ในขณะที่คนอื่นทำตามกฎระเบียบ

การผิดกติกาถือได้ว่าไม่ยุติธรรม และคำนิยามของความไม่ยุติธรรม คือ
การไม่กระทำตามกติกานั้นเอง การที่จะรู้ว่าใครทำผิดกติกาอาจดูได้จากการปฏิบัติ
ของเขาว่าเป็นไปตามกฎของสังคมหรือไม่ การที่ฝ่าฝืนกฎไม่ปฏิบัติตาม เป็นสิ่งที่ก่อ
ให้เกิดความไม่พอใจต่อคนในสังคม จนทำให้เกิดเป็นความไม่เรียบร้อย ความมั่งงาย
ที่เกิดขึ้นเป็นลักษณะที่ตนเองได้ประโยชน์เป็นโทษต่อผู้อื่น โดยไม่คำนึงถึงว่าบุคคลอื่น
ที่กำลังปฏิบัติตามกฎระเบียบจะมีความเดือดร้อนหรือไม่ แม้แต่การไม่ใช้สะพานลอย
ข้ามถนน หรือการลอดรั้วกันที่มีป้ายไม่ให้ผ่าน แต่ก็มีคนทำมากมายเป็นการกระทำ
ที่ฝ่าฝืนกฎไม่ปฏิบัติให้ถูกต้อง มั่งงาย การกระทำนี้ส่งผลต่อคนอื่นในสังคม ในทัศนะ
ของฮอบส์ ในสังคมที่มีจำนวนคนมาก ต่างก็จะมีหน้าที่ในการทำงานตามกฎระเบียบ

ของสังคมที่แตกต่างกันตามบทบาทความรับผิดชอบ ซึ่งแต่ละคนก็จะกระทำหน้าที่ให้ดีที่สุด จนถึงการแข่งขันเพื่อตนเองจะได้ชัยชนะได้รับการคัดเลือก ได้รับการยกย่อง ได้รับรางวัลได้รับตำแหน่งที่สูงขึ้น เมื่อมีอำนาจที่สูงขึ้นแล้วทุกอย่างที่ทำได้เพื่อผลประโยชน์ของตนเองเท่านั้น เกิดการแย่งชิงซึ่งกันและกัน เมื่อเป็นแบบนี้สังคมก็ไม่มีระเบียบ ต่างก็คิดว่าตนเองควรได้รับเช่นกัน การที่ฮอบส์กล่าวว่า “ไม่มีผลประโยชน์ใดที่มนุษย์ผู้หนึ่งอ้างเป็นเจ้าของได้แล้ว มนุษย์อีกผู้หนึ่งไม่อาจอ้างได้เช่นกัน” (Hobbes, 1996, p. 183) นั่นคือ ทุกคนในสังคมสามารถใช้สิทธิหรือสิ่งของร่วมกันได้ ถ้าสิ่งนั้นคือของส่วนรวมโดยที่ทุกคนนั้นได้ปฏิบัติตามกฎกติกา การกระทำผิดกติกาก่อให้เกิดความขัดแย้ง โดยธรรมชาติมนุษย์ต่อสู้แย่งชิงกันเพื่อตัวเองเสมอ ในสังคมโลกปัจจุบันทรัพย์สินส่วนตัววัดความดีความชั่ว มนุษย์แสวงหาทรัพย์สินเพราะสามารถให้ความสุขกับตัวเองได้ ทรัพย์สินยังไปสู่อำนาจที่มนุษย์กำหนด การที่มีอำนาจยังทำให้มนุษย์มีโอกาสแสวงหาอำนาจ การได้อำนาจทำให้ความสุขอยู่ต่อไป

การแย่งชิง คือ การได้มาโดยไม่ชอบ เช่น การแย่งอาหาร การบุกรุกป่าที่ดิน การช่วงชิงอำนาจหน้าที่โดยไม่ชอบ การกระทำเหล่านี้ต่างคิดว่าตนทำดีแล้วถูกต้องแล้วได้ก็แล้วกัน ไม่ได้มองว่าอะไรควรทำหรือไม่ควรทำ ตนเองคิดว่าตนมีความสุข ถ้ามองอีกด้านหนึ่งก็จะเห็นว่า ถ้าบุคคลอีกกลุ่มกระทำการเช่นเดียวกันก็จะทำให้สังคมเกิดความขัดแย้งและความรุนแรงมากขึ้น การกระทำดังนี้จะก่อให้เกิดโทษซึ่งกันและกัน (Hobbes, 1996, p. 202)

3) พฤติกรรมที่แสดงออกในลักษณะผู้อื่นได้ประโยชน์

ในการให้ความช่วยเหลือสังคมถือเป็นการทำประโยชน์เพื่อสาธารณะ ผู้อื่นได้ประโยชน์ พฤติกรรมเช่นนี้เป็นจิตใต้สำนึกที่ซ่อนอยู่ภายในรู้ว่าสิ่งที่ได้ “กระทำนั้นเป็นหนทางที่จะนำไปสู่ประโยชน์ตน การกระทำของคนเราเกิดจากการคิดคำนวณล่วงหน้าถึงผลลัพธ์ของมัน” (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2531, หน้า 73-78) ในขณะที่จะทำนั้น มนุษย์จะต้องทำตามแรงกระตุ้นที่แรงที่สุดเสมอ แม้ว่าการกระทำนี้บางครั้งอาจจะน่าชื่นชม แต่โดยทั่วไปจะเป็นการกระทำที่ตอบสนองตนเองโดยไม่คำนึงถึงผู้อื่น แต่เมื่อทำไปแล้วเขาก็คิดได้เมื่อทบทวนถึงความรู้สึกที่ผู้อื่นได้รับ มนุษย์จะรู้สึกเสียใจและสำนึกผิดและตั้งใจจะไม่ทำอีก นี่คือนิโรรรม เพราะนิโรรรมมองย้อนหลังเพื่อให้เป็นแนวทางสำหรับอนาคต

โดยธรรมชาติ มนุษย์จะไม่ทำร้ายตัวเอง แต่ปกป้องชีวิตตนเองโดยหาเหตุผล มาลบล้างความผิดต่าง ๆ การกระทำของมนุษย์จะคำนึงถึงประโยชน์ของตนเองเป็นหลัก ส่วนประโยชน์ส่วนรวมนั้นเป็นเรื่องรอง “การทำประโยชน์แก่ผู้อื่นเป็นเพียง การลงทุน ที่จะทำประโยชน์แก่ตนเอง การช่วยเหลือผู้อื่น คือ การช่วยเหลือตัวเองทางอ้อม คุณธรรมเป็นเรื่องของความรอบคอบ คนฉลาดย่อมเข้าใจว่าในบางกรณีการให้ผู้อื่นนั้น ก็คือ การให้ตัวเองทางอ้อม” (วิทย์ วิศเวทย์, 2547, หน้า 21)

4. ผลกระทบของความเห็นแก่ตัว

ในทัศนะของฮอบส์มองว่า เมื่อมนุษย์มีจำนวนมากขึ้นความต้องการทางด้าน ทรัพยากรทางธรรมชาติก็ไม่พอเพียงต่อความต้องการจึงเกิดการแย่งชิงมุ่งทำร้ายกัน ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาด้านต่าง ๆ ทั้งทางวัฒนธรรม อารยธรรม จำเป็นให้มนุษย์ ละทิ้งธรรมชาติและหันมาสัญญากันด้วยความสมัครใจที่จะอยู่ร่วมกันในสังคม โดยมุ่งหวัง ที่จะได้รับความคุ้มครองและได้ประโยชน์สุขเป็นการตอบแทน ดังนั้นในแต่ละสังคม จะมีวัฒนธรรมที่แตกต่างกันสมาชิกในสังคมจะปฏิบัติตามสังคมของตน แต่เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงไป ต่างก็จะมีความคิดและเหตุผลที่แตกต่างกัน อันจะเป็นสาเหตุของความขัดแย้งจากพฤติกรรมที่มีในสังคมก็เกิดจากมนุษย์นั้นใฝ่หาและสร้างรูปแบบ ของวัฒนธรรมตามปรารถนามาสู่ตนเท่านั้น ในเรื่องของวิธีการบทบาทหน้าที่ซึ่ง ผลกระทบต่อสังคมทั้งทางบวกและทางลบทั้งทางด้านสังคมจริยธรรม ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้น มานี้มาจากความเปลี่ยนแปลงทางการดำเนินชีวิตแนวคิดต่าง ๆ ที่ได้ถูกพัฒนา เปลี่ยนแปลง เมื่อกล่าวโดยสรุป ผลกระทบที่เกิดจากการเห็นแก่ตัวอาจแบ่งออกเป็น 3 ด้านดังต่อไปนี้

1) ผลกระทบทางด้านวัฒนธรรม

ในสังคมหนึ่งนั้นย่อมมีความคิดเห็นแนวคิดและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน รวมกันอยู่มากมายเพราะต่างก็มีเสรีภาพ ลักษณะของความคิดและวัฒนธรรมที่ แตกต่างกันนี้เองที่อาจก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างบุคคล โดยเฉพาะในปัจจุบัน ที่สังคมยังคงความเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม และการขยายใหญ่ของการติดต่อ ระหว่างวัฒนธรรมที่ต่างกัน ก็เกิดขึ้นตั้งแต่ศาสนา ภาษา วิถีพื้นบ้าน ศิลปะ โดยเฉพาะ ด้านความคิดก็มีการสืบทอดของวัฒนธรรมที่ต่างกัน เมื่อสัมผัสกับวัฒนธรรมของผู้อื่น ก็แน่นอนว่าจะต้องเกิดความขัดแย้งขึ้น คือ การไม่ยอมรับในวัฒนธรรมอื่น การสื่อสาร

ระหว่างกัน มีความก้าวหน้าอย่างเห็นได้ชัด บุคคลต่างมีโลกหรือเป้าหมายต่าง ๆ ของตน สามารถข้ามพรมแดนได้อย่างค่อนข้างอิสระขึ้น เหตุการณ์เหล่านี้ทำให้ผู้คนที่เอาวัฒนธรรมของตนเองที่มีความแตกต่างมาสัมผัสกันก็ย่อมเกิดความขัดแย้งขึ้น 4 ด้าน คือ

(1) ผลกระทบด้านเป้าหมาย คือ ความขัดแย้งอันเนื่องมาจากการที่เป้าหมายที่แตกต่างกันซึ่งเกิดขึ้นเมื่อบุคคลหนึ่งมีความต้องการ หรือความปรารถนาแตกต่างจากอีกบุคคลหนึ่งในสังคม เป้าหมายที่มนุษย์ต้องการไม่มีที่สิ้นสุด ได้อย่างก็ต้องการอีกอย่างไม่พอใจเพียงเท่านั้น หรืออาจกล่าวได้ว่าพอใจสิ่งนั้นแล้วต้องให้เกิดความมั่นใจในสิ่งนั้นด้วย เช่น ผู้ปกครองที่มีอำนาจมากแล้วก็ต้องหาหลักประกันโดยออกกฎหมายสำหรับการปกครอง เมื่อทำได้แล้วก็เกิดความต้องการใหม่ “เช่น การมีชื่อเสียงจากชัยชนะเพิ่มเติม ความพอใจการยกย่องสรรเสริญจากความเป็นเลิศในทางศิลปะหรือการมีความสามารถในบางด้าน” (Hobbes, 1996, p. 80)

(2) ผลกระทบด้านความคิด คือ ความขัดแย้งอันเนื่องมาจากที่แต่ละฝ่ายมีความคิดเห็นที่ไม่ตรงกัน ซึ่งตามแนวความคิดนี้โดยทั่วไปมีหลักคิดว่าหากสังคมจะอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ทุกคนต้องมาตกลงร่วมกันเพื่อมิให้เกิดความแตกแยกด้านความคิด โดยให้ทุกคนยอมรับกติกาของสังคม การเกิดปัญหาความขัดแย้งของกลุ่มคนต่าง ๆ ก็ต้องหาทางแก้ปัญหาคความขัดแย้งนั้น ด้วยการทำข้อตกลงร่วมกัน แต่ถ้าคนในสังคมตกลงกันไม่ได้ ความขัดแย้งก็อาจนำไปสู่สงครามหรือความรุนแรง

(3) ผลกระทบด้านความรู้สึก คือ ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเมื่อบุคคลหนึ่งมีทัศนคติหรือความรู้สึกที่ขัดแย้งกับอีกฝ่าย ความขัดแย้งในลักษณะนี้สามารถเห็นจากบุคคล 2 คน ที่มีความชอบไม่เหมือนกัน แต่แอบสังเกตเห็นว่า มนุษย์มีความคล้ายคลึงกัน ในแง่ของความปรารถนา คือ ความต้องการในสิ่งที่คล้าย ๆ กัน จึงแย่งชิงกันจนเกิดความขัดแย้งกัน

(4) ผลกระทบด้านพฤติกรรม เป็นความขัดแย้งอันเนื่องมาจากการที่บุคคลหนึ่งกระทำบางสิ่งบางอย่างซึ่งไม่เป็นที่ยอมรับของอีกฝ่าย เช่น พุดจาหยาบคาย หรือการดูหมิ่นเหยียดหยาม เป็นต้น

ผลกระทบทางวัฒนธรรม (Cultural conflicts) เป็นลักษณะของสังคมที่มีรูปแบบเกิดความแตกร้าง ความเห็นที่ไม่ตรงกันอันเกิดจากการพบกันของวัฒนธรรม

ที่มีความแตกต่างกันในสภาวะแห่งความขัดแย้งเป็นสภาวะธรรมชาติที่ไม่มีความมั่นคง เป็นกฎธรรมชาติ ฮอบส์เชื่อว่า กฎเหล่านี้ประกอบด้วย

กฎข้อแรก คือ “การแสวงหาและยึดมั่นกับสันติภาพ” ทั้งนี้เพราะมนุษย์ทุกคนย่อมอยากจะหลีกเลี่ยงจากสภาวะอันชั่วร้ายของสงครามตลอดเวลาในสภาวะธรรมชาติ

กฎข้อที่สอง คือ การที่ทุกคนเติบโตใหญ่แล้วจะยอมโอนสิทธิตามธรรมชาติ ไม่มีขีดจำกัดตกลงร่วมกัน สัญญาประชาคมหรือข้อตกลงร่วมกันนี้ คือ การงดเว้นร่วมกันหรือโอนสิทธิ เมื่อบุคคลหนึ่งบุคคลใด ได้สละสิทธิหรือโอนสิทธิของตนเองให้บุคคลอื่นไปแล้วเขาจะต้องไม่ข้องแวกกับกรรมสิทธิ์ของบุคคลอื่น ๆ อีก เพราะถ้าทำเช่นนั้นก็จะเป็นการขัดกับสัญญาที่เขาได้ตกลงใจทำขึ้นด้วยตัวของเขาเอง และถือได้ว่าเป็นการกระทำที่อยุติธรรม

กฎข้อที่สาม คือ “มนุษย์จักยึดมั่นในสัญญาที่ทำไว้แล้ว” เพราะถ้ามนุษย์ไม่ยึดมั่นสัญญาประชาคมจะหมดความหมายและผลักดันให้พวกเขากลับคืนสู่สภาวะสงครามอีก กฎนี้ฮอบส์คิดว่าเป็นจุดเริ่มต้นของ “ความยุติธรรม” ซึ่งก็คือ การยึดมั่นในสัญญา (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2542, หน้า 264-265)

2) ผลกระทบทางด้านสังคม

ความสัมพันธ์ที่เกิดระหว่างสังคม ได้ถ่ายทอดทางวัฒนธรรมสู่สังคมอย่างรวดเร็วเกิดความขัดแย้งมาก เป็นปัญหาความขัดแย้งทางสังคมที่รุนแรง ความหลากหลายทางสังคม มนุษย์ทำอะไรก็ได้ในขอบเขตของอำนาจหรือความสามารถของเขา เพื่อป้องกันตนเอง เมื่อเป็นเช่นนี้ ในสภาพธรรมชาติ (State of nature) มนุษย์เรียนรู้การอยู่ร่วมกันในความหลากหลายทางสังคม มนุษย์แข่งกันบุกเบิกเพื่อหวังผล หวาดระแวงเกรงกลัวก้าวร้าวกัน เพื่อหาความปลอดภัยให้ตัวเองต่าง “หันไปหาสันติภาพคือความกลัวความตาย” (เนื่องน้อย บุญเนตร, 2539, หน้า 152) รวมตัวกันขึ้นเป็นสังคมสร้างวัฒนธรรมเป็นเอกลักษณ์ขึ้นต่างจะดูแลกันให้เกิดความปลอดภัยขึ้นในสังคม มนุษย์เป็นสัตว์ที่มีเหตุผลก่อให้เกิดความคิดที่แตกต่างกัน ไม่คำนึงถึงเหตุผลของบุคคลอื่น จึงก่อให้เกิดขัดแย้งทางความคิด เมื่อมีจำนวนความขัดแย้งมากขึ้น ภายในสังคมก็จำเป็นต้องนำกฎกติกามาใช้เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม สังคมที่มีความหลากหลายเสี่ยงต่อสภาวะของสงคราม สังคมไม่มีหลักประกันไม่มีความสันติสุขที่มีความขัดแย้งเกิดความรุนแรงขึ้นและก่อให้เกิดปัญหาตามมา มีการรวมตัวกันของกลุ่มชนจำต้องมีอำนาจร่วมอยู่เหนือ

ทุกคนในสังคมเพื่อให้พวกเขากลัวและบีบบังคับโดยความกลัวต่อการถูกลงโทษให้ทุกคนกระทำตามค่านิยมสัญญาาร่วมกัน “ความวุ่นวายที่มีความแตกต่างกัน ทุกคนมองว่าตนเองคิดถูก การกระทำของคนดีจะถูกตัดสินโดยกฎหมายที่มีอำนาจรัฐ” (Hobbes, 1996, p. 185)

มนุษย์ชาติได้ก้าวมาถึงจุดประสงค์ซึ่งขัดขวางการดำรงอยู่ของตน ในสภาพธรรมชาติที่ใหญ่หลวงเกินกว่าที่แต่ละคนจะสามารถเอาชนะได้โดยลำพัง หากจะคงอยู่ในสภาพเดิมภาวะการดำเนินอยู่แบบดั้งเดิมไม่อาจคงอยู่ต่อไป และมนุษย์ชาติย่อมดับสูญหากไม่เปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิต ในเมื่อมนุษย์ไม่สามารถสร้างพลังกำลังใหม่ได้ ทำได้เพียงแค่ร่วมแรงและควบคุมพลังที่มีอยู่แล้ว จึงไม่มีวิธีอื่นนอกจากร่วมแรงเป็นหนึ่งเดียวเพื่อเอาชนะอุปสรรคที่ขวางหน้า แล้วใช้พลังนั้นไปกำกับการเคลื่อนไหวให้เป็นทางเดียวกันด้วยน้ำหนึ่งใจเดียว (วิภาดา กิตติโกวิท, 2555, หน้า 21)

ฮอบส์กล่าวว่าสาเหตุที่ทำให้จักรภพไม่มั่นคงหรือล่มสลาย เกิดจากปัญหาภายใน ดังต่อไปนี้ (Hobbes, 1996, pp. 237-244)

1. ขาดอำนาจเด็ดขาดที่จำเป็นสำหรับการรักษาความสงบและการป้องกัน เนื่องจากพอใจในอำนาจน้อยในการก่อตั้งรัฐระยะแรก
2. ทุกคนเป็นผู้ตัดสินกันเองว่าการกระทำใดดีหรือการกระทำใดเลว ทำให้เกิดความอ่อนแอ
3. การที่คนเรามีมโนธรรมที่ผิด ๆ เกี่ยวกับความถูกต้องที่ขัดแย้งกับกฎหมายหรือความคิดขัดแย้งของส่วนรวม
4. การอ้างระบบความเชื่อในเรื่องศาสนาโดยถูกสอนมาจากความเชื่อเกี่ยวกับความจริงนอกเหนือธรรมชาติ ถูกปลุกฝังในเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ไม่ศึกษาและไม่ใช้เหตุผลนำไปสู่ความเสื่อมของประชาคมการเมือง
5. ปล่อยให้ราษฎรแต่ละคนใช้กฎถูกต้องของตนเองของตัวเองโดยเด็ดขาดในทรัพย์สินของตนที่องค์อธิปัตย์หรือผู้แทนไม่มีอำนาจเข้าไปแทรกแซง
6. การแบ่งแยกอำนาจอธิปไตยออกไป เพราะอำนาจต่าง ๆ ที่ถูกแบ่งออกไปจะทำลายกันเองทำให้จักรภพถึงกับล่มสลาย
7. มีการลอกเลียนแบบการปกครองของชาติอื่น แทนที่จะยึดมั่นกับรูปแบบที่มีอยู่ของตนซึ่งดีอยู่แล้ว

8. มืองค์อธิปไตยมากกว่าหนึ่งคน หรือมีอำนาจเหนือกว่าเกิดขึ้นในจักรภพ ก่อให้เกิดการแตกแยก ผู้คนไม่รู้จักจะเชื่อฟังใครและเมืองค์อธิปไตยมากกว่าหนึ่งเดียว ในจักรภพที่ต่างก็เป็นอิสระต่อกัน (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2542, หน้า 267)

ฮอบส์เห็นว่า “พันธสัญญา” ได้มาจากการยอมสละความเห็นแก่ตัว อิสระภาพ ตามธรรมชาติของมนุษย์ ความยุติธรรมหรือศีลธรรมจะเกิดจากที่ทุกคนร่วมทำตามกฎ ตามพันธสัญญา ผู้ปกครองคือผู้ที่มีอำนาจในการลงโทษ ผู้ปกครองเป็นปัจเจกบุคคล มีความชอบธรรมให้กับสังคม ความรักความสามัคคีก็จะเกิดขึ้นในสังคมนั้น ต่างจะอยู่ร่วมกันให้ความรักความเอื้ออาทรต่อกัน ความปลอดภัยก็จะเกิดขึ้นในรัฐนั้น ๆ การที่ผู้มีอำนาจไม่มีความยุติธรรมอันเนื่องมาจากความเป็นปัจเจกบุคคล ย่อมนำความคิด หรือการตัดสินใจของตนเองถูกต้องเสมอ ความสามัคคีของประชาชนในชาติจะมีได้ ก็ต่อเมื่อสมาชิกทุกคนหรือส่วนใหญ่ในสังคมมีความรู้สึกรู้ว่า ตนเองเป็นสมาชิกที่ เท่าเทียมกันในสังคม มีผลประโยชน์ร่วมกันมากกว่าขัดแย้งกัน ซึ่งหมายถึงว่านโยบาย การปกครองสังคมจะต้องสร้างความยุติธรรมกระจายไปสู่สมาชิกส่วนใหญ่ในสังคม อย่างทั่วถึงและเท่าเทียม รวมทั้งการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพทางสังคม อย่างเสมอกัน

3) ผลกระทบต่อความมั่นคง

การที่สังคมโลกได้รับผลกระทบอันเนื่องมาจากภาวะการณ์ที่ต้องเข้าสู่กระแส โลกาภิวัตน์ทั้งในทางบวกและทางลบ ความเปลี่ยนแปลงในด้านความเจริญต่าง ๆ มากมายแต่ความเจริญกลับก่อให้เกิดปัญหา แม้แต่สังคมทั่วไปหรือในประเทศซึ่งมี ความขัดแย้งนั้น ด้วยเหตุผลความต้องการของแต่ละคนในสังคมทำให้ทุกคนต่าง ตระหนักในความขัดแย้ง สิ่งที่เป็นธรรมชาติของมนุษย์อันเนื่องมาจากความเห็นแก่ตัว เป็นผลกระทบในด้านต่าง ๆ มีผลต่อประเทศชาติ มีความขัดแย้งเหล่านี้มีสาเหตุ มาจากความต้องการทำประโยชน์ให้กับตนเองจึงก่อให้เกิดปัญหาเป็นวงกว้างขึ้นในสังคม ในเรื่องของผลประโยชน์ตนนั้นได้นำสู่ปัญหาด้านต่าง ๆ และหนึ่งในปัญหานั้นก็คือ ความหลากหลายของความปรารถนาในผลประโยชน์ ไม่ว่าจะความต้องการทางอำนาจ ที่เป็นจุดสำคัญของสังคมการเมืองคำว่าประโยชน์ตนที่จะต้องทำความเข้าใจก่อนว่า เป็นบทบาทที่มีความสำคัญและบทบาทหน้าที่ต่าง ๆ ที่ได้มาในสังคม เนื่องจากบทบาท หน้าที่ของผู้ปกครองเป็นผลต่อความมั่นคงในสังคมหรือต่อรัฐนั้น

ผู้ปกครองเป็นผู้นำพาประชาชนในสังคมผ่านวิกฤติต่าง ๆ เราจะเห็นจากความเป็นมาในอดีตที่ว่าสังคมได้เกิดเหตุการณ์ เรียกว่าเป็นช่วงที่เกิดวิกฤติของความขัดแย้งทางการเมือง ก่อให้เกิดผลกระทบถึงสถาบันศาสนาที่เป็นหลักสำคัญของสังคมด้วย ฮอบส์แสดงให้เห็นว่ามนุษย์ถูกผลักดันเข้าสังคมได้อย่างไร ความขัดแย้งเป็นปัจจัยที่ทรงพลังทางสังคม ทำให้สูญเสียชีวิตและทรัพย์สินอย่างใหญ่หลวง สังคมขาดความมั่นคง ปัญหาความขัดแย้งในสังคมที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงแห่งชาติ การที่ต้องมีกฎหมายสังคมอันเกิดจากความขัดแย้ง ไม่มีสิ่งใดที่ชีวิตความถูกผิดในสังคม ต้องออกกฎระเบียบใช้บังคับหากไม่ต้องการให้มนุษย์ต้องตกสู่ความเหี้ยมโหดและความทุกข์ระทม

ฮอบส์เห็นว่า รัฐจำเป็นต้องมีผู้นำหรือบุรุษผู้ทรงพลังกำลังในการสู้รบเพื่อปกป้องและเพื่อผดุงความสงบสุขต่าง ๆ ทั้งนี้โดยที่ตำแหน่งของผู้นำนั้นอาจมีการเปลี่ยนแปลงตามกาลสมัย เช่น เมื่อมีการรวมตัวเป็นเผ่าก็เป็นหัวหน้าเผ่า เมื่อมีการรวมตัวกลายเป็นอาณาจักร ผู้นำก็กลายเป็นกษัตริย์หรือเจ้าผู้ครองนคร ฮอบส์กล่าวว่า ความจำเป็นของรัฐถึงแม้ว่ารัฐจะไม่ใช้สถาบันธรรมชาติของมนุษย์ แต่รัฐนั้นมีอำนาจจำกัดอันเนื่องมาจากว่ารัฐหรือการดำเนินของรัฐเกิดจากข้อตกลงของราษฎรหรือปัจเจกบุคคลซึ่งเป็นอิสระตามสภาพธรรมชาติ หรือมีสิทธิบางอย่างโดยธรรมชาติ เมื่อตกลงกันจะโอนอำนาจตามธรรมชาติของตนให้คนเพียงคนเดียวหรือกลุ่มคนหนึ่ง เมื่อมีรัฐหรือสังคมจึงเกิดขึ้น แต่การตกลงของราษฎรเกิดขึ้นเพราะราษฎรเห็นประโยชน์จากการมีรัฐที่สามารถรักษาสีทธิที่ตนมีโดยธรรมชาติดีกว่าไม่มีชาติ

สาเหตุที่ทำให้จักรภาพไม่มั่นคงและนำไปสู่การล่มสลายของรัฐ เกิดมาจากแนวคิดต่าง ๆ ดังนี้

แนวคิดที่ว่า ผู้ปกครองรัฐควรมีอำนาจจำกัดเฉพาะ เพื่อการรักษาสันติภาพและการปกป้องจักรภาพเท่านั้น ฮอบส์เห็นว่า แนวคิดเช่นนี้จะนำไปสู่การผูกเรือนและการล่มสลายของรัฐในที่สุด เพราะการที่องค์อธิปัตย์ถูกจำกัดอำนาจอาจทำให้เกิดความกระด้างกระเดื่องอันกระทบต่ออำนาจในการรักษาสันติภาพของจักรภาพ

แนวคิดที่ว่า แต่ละบุคคลล้วนถูกตัดสินด้วยการกระทำความดีและความชั่วของตนความคิดนี้ฮอบส์เห็นว่า อาจเป็นจริงในกรณีที่มีแต่กฎธรรมชาติโดยปราศจากกฎหมายแห่งรัฐ ทั้งนี้เพราะการอนุญาตให้ปัจเจกบุคคลตัดสินใจด้วยตนเองว่า

การกระทำนั้นดีหรือเลว จะก่อให้เกิดการโต้เถียงและละเมิดอำนาจแห่งรัฐ ซึ่งจะนำไปสู่ความอ่อนและล่มสลายแห่งรัฐ

แนวคิดที่ว่า การกระทำใด ๆ ของมนุษย์ที่ละเมิดจิตสำนึกของตนเป็นบาป ฮอบส์เห็นว่า การให้มนุษย์มีอำนาจในการปฏิบัติทางจิตสำนึกของตนอาจนำไปสู่ปัญหามากมาย ทั้งนี้เพราะฐานคติแห่งจิตสำนึกของมนุษย์อาจแตกต่างกัน ย่อมมีข้อบกพร่องในตนเอง และจะทำให้สังคมเต็มไปด้วยความสับสนและอ่อนแอ เพราะกฎหมายแห่งรัฐจะไม่ได้รับการยอมรับ

แนวคิดที่กำหนดให้อำนาจอธิปไตยขึ้นอยู่กับกฎหมายแห่งรัฐ ฮอบส์เห็นว่าองค์อธิปัตย์จะต้องมีอำนาจเหนือกฎหมายทั้งปวง เพื่อความศักดิ์สิทธิ์ในการบังคับใช้กฎหมาย เพื่อรักษาสันติภาพของสังคม นั่นคือองค์อธิปัตย์จะต้องเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย

แนวคิดที่ต้องการให้แบ่งแยกอำนาจของผู้ปกครอง ฮอบส์เห็นว่า การแบ่งแยกอำนาจผู้ปกครองจะนำไปสู่การทำลายซึ่งกันและกัน และจะนำไปสู่การทำลายอำนาจของจักรภพ ดังนั้นผู้ปกครองจะต้องมีอำนาจสูงสุดแต่เพียงผู้เดียว โดยจะแบ่งแยกไม่ได้สงครามกลางเมืองของอังกฤษที่เต็มไปด้วยความยุ่งเหยิงที่มีการเรียกร้องให้รัฐบาลกลางที่เข้มแข็งเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความไม่ลงรอยที่นำไปสู่สงครามกลางเมือง มีการยอมให้ใช้อำนาจมากไปบ้างเพื่อรักษาสันติภาพ ด้วยสภาวะความยุ่งเหยิงทางการเมืองขณะนั้น ทำให้ทฤษฎีของฮอบส์ที่ว่า องค์อธิปัตย์หรืออำนาจอธิปไตยมีอำนาจในการควบคุม (สมบัติ ธำรงธัญวงศ์, 2545, หน้า 145-147)

รัฐเป็นนามธรรม การเปลี่ยนแปลงเกิดจากผู้มีอำนาจในรัฐเกิดความขัดแย้งในเชิงโครงสร้าง เกิดขึ้นเพราะการใช้อำนาจมีการปฏิรูประบบงานบริหาร โดยเฉพาะการเปิดกว้างให้บุคคลทั่วไปสามารถเข้าถึงระบบการเมือง ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในเชิงโครงสร้าง โดยมีการแบ่งหน้าที่และการเข้าสู่ระบบการบริหารมากขึ้น และส่วนหนึ่งของผู้มีอำนาจที่มาจากชนชั้นกลางที่กลายเป็นกลุ่มเรียกร้องให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง จากการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นระบอบประชาธิปไตย อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบการปกครองที่มีการใช้อำนาจผู้ปกครอง คือ ผู้ที่รับมอบอำนาจเพื่อใช้ในการบริหาร ผู้ปกครองเป็นปัจเจกชนย่อมมีความต้องการ สิ่งที่มีมนุษย์ต้องการคืออำนาจที่เพิ่มขึ้นสูงขึ้น แต่อำนาจ

กลับนำไปสู่ความขัดแย้งทางความคิด ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้เราเกิดการเปลี่ยนแปลงที่รุนแรง การเข้ามาเป็นผู้ใช้อำนาจได้นำพาประเทศเข้าสู่กระแสตามแนวทางธรรมชาติ ตะวันตกและทำให้แผนนโยบายการปกครองขาดความเชื่อมั่นในรัฐ ย่อมเป็นผลทำให้รัฐอ่อนแอ เกิดเป็นความไม่เชื่อมั่นทั้งภายในและภายนอกตามมา โดยความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในหลาย ๆ ครั้งได้ขยายวงกว้างจนนำไปสู่การต่อสู้โดยใช้ความรุนแรง เนื่องจากทุกคนมองที่ผลประโยชน์นี้เป็นหลัก ไม่นำเอาโครงสร้างที่วางไว้มาปฏิบัติให้ถูกต้อง ทำให้สังคมเกิดความสูญเสียหลายด้านรวมทั้งชีวิตของคนในชาติ (Hobbes, 1996, pp. 228-229)

กล่าวโดยสรุป โทมัส ฮอบส์นั้นเห็นว่า มนุษย์มีความเท่าเทียมกันในเรื่องของ การมีชีวิต การมีจิตใจและความเท่าเทียมกันในการมีความรู้สึก มนุษย์มีความต้องการหรือความปรารถนาเป็นแรงขับเคลื่อนในการดำเนินชีวิต นอกจากนั้นมนุษย์ยังรักตัวเอง ทำทุกอย่างเพื่อให้ตนเองมีความสุข ทำทุกอย่างที่ตนเองต้องการ ลักษณะนิสัยของมนุษย์ตามธรรมชาติมีความทะเยอทะยาน แข่งขันกับผู้อื่นอยู่เสมอ ไม่ไว้ใจผู้อื่น มนุษย์มีความเห็นแก่ตัว คิดถึงประโยชน์ส่วนตัวก่อนประโยชน์ส่วนรวมเสมอ ไม่สนใจว่าจะเป็นการกระทำที่ดีหรือไม่ มนุษย์ยังแสวงหาอำนาจเพื่อมองหาช่องทางทำประโยชน์ให้ตนเอง และปกป้องสิ่งของหรือสิทธิของตนเองอีกด้วย

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องธรรมชาติมนุษย์ในปรัชญาของ โทมัส ฮอบส์ มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเพื่อจะได้มีความเข้าใจที่ถูกต้องและสามารถเปรียบเทียบกับทัศนะของนักปรัชญาและศาสนาที่สำคัญเกี่ยวกับธรรมชาติมนุษย์ต่อไป

จากการศึกษาธรรมชาติของมนุษย์พอสรุปได้ว่า ธรรมชาติมนุษย์ในทัศนะของนักปรัชญาท่านต่าง ๆ นั้นแตกต่างกันออกไป เช่น จอห์น ล็อก (John Lock) ที่มีแนวคิดที่มนุษย์ตามธรรมชาติเป็นคนดี ไม่ได้มีความเห็นแก่ตัว ส่วนความไม่ดีนั้นเกิดจากสภาพแวดล้อมภายนอกของเขา หรือ เพลโต (Plato) ที่มีทัศนะว่าธรรมชาติมนุษย์แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ จิตกับกาย ร่างกายอยู่ภายใต้การบังคับของจิต การกระทำหรือพฤติกรรมรวมถึงนิสัยจะเป็นอย่างไรก็แล้วแต่จิตจะสั่งให้เป็น จากความแตกต่างทางทัศนะเรื่องธรรมชาติมนุษย์นั้นพอสรุปได้ว่า มนุษย์มีลักษณะของความเป็นมนุษย์

และสัตว์ผสมอยู่ด้วยกัน และชีวิตมนุษย์นั้นมีความต้องการเป็นแรงขับเคลื่อน เช่น ความต้องการทางร่างกาย อาหาร แรงขับทางเพศ สัญชาตญาณของความก้าวร้าว แตกต่างจากสัตว์ตรงที่เราสามารถพัฒนาตนเองและดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้ เรียนรู้ ความรู้สึกผิด ชอบ ชั่ว ดี และสามารถควบคุมพฤติกรรมและการกระทำของตนเองได้

ธรรมชาติมนุษย์ในทัศนะของศาสนาสำคัญของโลกพอจะสรุปได้ว่า ทัศนะ เรื่องธรรมชาติมนุษย์ในทุกศาสนา จะกล่าวถึงเรื่ององค์ประกอบของมนุษย์ รวมไปถึง ความเป็นมาของมนุษย์ในแต่ละศาสนามีต้นกำเนิดจากอะไร หรือมีใครเป็นผู้สร้างซึ่งมีความแตกต่างกัน แต่สิ่งที่เหมือนกันในทุก ๆ ศาสนา คือ สอนให้ประพฤติดี ประพฤติชอบ ไม่ก่อความทุกข์ให้ตนเองรวมถึงบุคคลอื่น แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดที่เหมือนกัน คือ จุดหมายปลายทาง หลุดพ้นจากกิเลสตัณหาที่ทำให้มนุษย์เปรียบง่าย ๆ คือ มนุษย์เรา ต่างที่มาต่างสัญชาติ มีรสนิยมนิเวศอาหารแตกต่างกันออกไป บ้างทานข้าว บ้างทาน ขนมปัง บ้างทานซูบ แต่สิ่งที่เหมือนกัน คือ ทำให้เรารอมีทอง ความอึดนี้ เปรียบได้กับ จุดหมายปลายทางของทุก ๆ ศาสนานั้นเอง

ธรรมชาติมนุษย์ในปรัชญาของ โทมัส ฮอบส์พอสรุปได้ว่า มนุษย์ทุกคน เกิดมามีความเท่าเทียมกัน คือ มีชีวิต มีจิตใจ และมีความรู้สึกรวมทั้งสัญชาตญาณ ของมนุษย์นั้นพื้นฐาน คือ การเอาตัวรอดและมีความต้องการ และมีความต้องการหรือ ความปรารถนาเป็นแรงขับเคลื่อนในการดำเนินชีวิต มนุษย์จึงจ้องหาผลประโยชน์ให้แก่ ตนเองเสมอ ทำทุกอย่างให้ตนเองมีความสุข ลักษณะนิสัยของมนุษย์จึงเต็มไปด้วย ความทะเยอทะยาน และเห็นแก่ตัวคอยเอาเปรียบผู้อื่นอยู่เสมอ แม้ว่าจะจะเป็นสิ่งที่ ไม่ถูกต้องแต่ตนเองได้รับผลประโยชน์ก็จะกระทำสิ่งนั้น นอกจากนั้นมนุษย์ก็กระหาย อำนาจเพื่อมองหาช่องทางทำประโยชน์แก่ตนเองให้มากขึ้น รวมถึงการปกป้องสิ่งของ หรือสิทธิของตนไม่ให้คนอื่นมาเอาเปรียบอีกด้วย

จากผลการวิจัยพอจะกล่าวได้ว่า โทมัส ฮอบส์นั้นมองว่า มนุษย์มีธรรมชาติ ที่มีความเท่าเทียมกันด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และมีความต้องการเป็นแรงกระตุ้น ในการกระทำสิ่งต่าง ๆ มีความทะเยอทะยานและกระหายอำนาจ มนุษย์เห็นแก่ตัว ต้องการ เอาตัวรอด และกระทำเพื่อผลประโยชน์ของตนเองมากกว่าประโยชน์ส่วนรวมเสมอ ต้องการอำนาจที่มากขึ้นเพื่อประโยชน์ที่มากขึ้นตามมาด้วย งานวิจัยนี้สอดคล้องกับ ผลการวิจัยของ วรธนา พ่วงพร้อม (2553) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบเรื่อง

ความเห็นแก่ตัวในปรัชญาสังคมของโทมัส ฮอบส์กับพุทธปรัชญาเถรวาท ผลการวิจัยพบว่า ปรัชญาของ ฮอบส์มองว่า มนุษย์กระทำทุกอย่างเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง มนุษย์ไม่เคยทำอะไรเพื่อคนอื่นเพราะมนุษย์มีธรรมชาติที่เห็นแก่ตัว ความเห็นแก่ตัวของมนุษย์นี้เกิดสำนึกทางจริยธรรม เกิดการรวมตัวกันเป็นสังคมเป็นรัฐที่มีผู้ที่มีอำนาจในรัฐคอยให้ความคุ้มครองความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน โดยธรรมชาติมนุษย์แล้วมีความเห็นแก่ตัว ต้องการเกียรติยศชื่อเสียงหาผลประโยชน์ส่วนตัว จึงมีการแข่งขันกันไม่ไว้ว่างใจกัน มนุษย์มีความสามารถเท่าเทียมกันทั้งทางร่างกายและจิตใจ มนุษย์มีความรักตัวกลัวตายซึ่งเป็นแรงกระตุ้นให้มนุษย์ร่วมมือกัน กระทั่งสามารถรวมกันจนเกิดเป็นรัฐขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ควรศึกษาเชิงเปรียบเทียบเกี่ยวกับแนวคิดของ โทมัส ฮอบส์ กับนักปรัชญาอื่น เช่น รัสโซ หรือล๊อค หรืออาจเปรียบเทียบกับแนวคิดเรื่องธรรมชาติกับพุทธศาสนา เป็นต้น
2. ควรมีการศึกษาปรัชญาการเมืองที่สอดคล้องไปกับบริบททางสังคม การเมือง การปกครองเพื่อแสวงหาแนวทางในการพัฒนาสังคมเพื่อการอยู่ร่วมกัน

กิตติกรรมประกาศ

ผู้เขียนขอขอบคุณ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ที่สนับสนุนทุนการวิจัยงบประมาณเงินรายได้ประจำปีงบประมาณ 2557 ในการพัฒนาองค์ความรู้ทางด้านปรัชญา ภายใต้งานวิจัยเรื่อง “ธรรมชาติมนุษย์ในปรัชญาของโทมัส ฮอบส์”

รายการอ้างอิง

- Copleston, F.C. (1985). *A history of philosophy*. New York: Image Books.
- Hobbes, T. (1996). *Leviathan*. New York: Oxford University Press.
- Hobbes, T. (2008). *Human nature and derpore poitico*. New York: Oxford University Press.
- Parvin, P., & Chambers, C. (2012). *Political philosophy: A complete introduction*. New York: The Macgraw Hill companies.
- ใจรัตน์ จตุรภัทรพร. (2541). *มนุษย์ในทัศนะของปรัชญามนุษย์นิยมใหม่*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาปรัชญาบัณฑิตวิทยาลัย, คณะมนุษยศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ชัยวัฒน์ สดอานันท์. (2521). *เรขาคณิตกับปรัชญาการเมือง: วิธีการของฮอบส์ใน Leviathan ในปรัชญาการเมืองสมัยใหม่*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิชย์. (2513). *โลกทัศน์ของฮอบส์ (พิมพ์ครั้งที่ 3)*. กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทินพันธุ์ นาคะตะ. (2549). *ปรัชญาการเมือง*. กรุงเทพฯ: อินเนอร์เพลส.
- เนื่องน้อย บุญเนตร. (2539). *จริยศาสตร์ตะวันตก: คำนำ มิลล์ ฮอบส์ รอลส์ ชาตร์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2538). *พุทธธรรม (พิมพ์ครั้งที่ 6)*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหามหาอรรถพงษ์ กวีวิไล (ศรีสุเมธิตานนท์). (2548) *การศึกษาเปรียบเทียบแนวความคิดเรื่องสิทธิของจอห์น ล็อค กับพุทธศาสนาเถรวาท*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาปรัชญา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2537). *ปรัชญาการเมือง (พิมพ์ครั้งที่ 10)*. กรุงเทพฯ: อรุณการพิมพ์.
- วรรณฯ พวงพร้อม. (2553). *การศึกษาเปรียบเทียบเรื่องความเห็นแก่ตัวในปรัชญาสังคมของโทมัส ฮอบส์กับพุทธปรัชญาเถรวาท*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาปรัชญา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- วรินทร์ ฤกษ์นิมิตร. (2548). *รัฐบุรุษของเพลโต*. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิทย์ วิศเวทย์. (2547). *มนุษย์ โลกและความหมายของชีวิต* (พิมพ์ครั้งที่ 17). กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- รูสโซ,ฌองฌากส์. (2555). *สัญญาประชาคม หลักแห่งสิทธิทางการเมือง แปลจาก Du contract social; ou, principes du droit politique* (วิภาดา กิตติโกวิท, แปล) (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ทัพบกหนังสือ.
- วิโรจน์ นาคชาตรี. (2540). *ศาสนาเปรียบเทียบ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ศศิกร ลิขิตวงศ์ตรีศรี. (2551). *แนวคิดชีวิตเรื่องของฟริตซ์โจฟ คาปรัว*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาปรัชญา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นิลสัน, บี. อาร์. (2548). *ความคิดทางการเมืองแบบตะวันตก: จากโสกราตีสถึงยุคอุดมการณ์ แปลจาก Western political thought: From Socrates to the Age of Ideology* (สมนึก ชูวิเชียร, แปล) กรุงเทพฯ: เอ็มแอล ครีเอชั่น แอนด์พริ้นติ้ง.
- สมบัติ จันทวงศ์. (2550). *ประวัติปรัชญาการเมือง เล่มที่สอง* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คปไฟ.
- สิทธิ์ บุตรอินทร์. (2522). *ตรรกวิทยา วิชาการใช้เหตุผล*. กรุงเทพฯ: สภาการศึกษา มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- สุขุม นวลสกุล. (2523). *ทฤษฎีการเมือง 2: ทฤษฎีการเมืองแห่งนวมัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.